

O'ZBEKISTON QONUNCHILIGI TAHLILI

ILMIY-TAHLILIY JURNAL
2026-YIL 3-SON

ОБЗОР ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УЗБЕКИСТАНА

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 3

UZBEKISTAN LAW REVIEW

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 3

VOLUME 3 / ISSUE 3 / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33)

ISSN 2181-8118

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.)

**MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT
YURIDIK UNIVERSITETI**

“O‘zbekiston qonunchiligi tahlili” ilmiy-tahliliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2014-yil 21-iyulda 02-0074-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
E. Mustafayev, Y. Yarmolik,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova,
X. Yuldasheva, F. Usmonova,
K. Abduvaliyeva, E. Sharipov,
Y. Mahmudov

Musahhih:
M. Tursunov

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Nashriyot litsenziyasi
№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2026-yil 18-sentabrda bosmaxonaga topshirildi.
Qog‘oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog‘i: 21,4.
Adadi: 100. Buyurtma: № 96.

Bosmaxona litsenziyasi
29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik
universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

S. Gulyamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquq va texnologiyalar sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

I. Rustambekov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘quv ishlari bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor – bosh muharrir o‘rinbosari

Sh. Xo‘jayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Intellectual mulk huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori – mas‘ul muharrir

O. Okyulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

A. Ener – Anqara Haci Bayram universiteti dotsenti, Energetika nizolari arbitraj markazi bosh kotibi o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori

M. Bungenberg – Saarlend universiteti Yevropa instituti direktori, yuridik fanlar doktori

S. Tatar – Anqara Yildirim Boyazid universiteti professori, yuridik fanlar doktori

J. Peeroo – Sorbonna universiteti professori, “Stone 36” yuridik firmasi advokati, yuridik fanlar doktori

B. Musayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Biznes huquqi va sud himoyasi fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Saydullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho‘basi professori, yuridik fanlar nomzodi

D. Habibullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik protsessual va iqtisodiy protsessual huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

S. Bozorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

I. Bekov – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

V. Ergashev – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Qonunchilik va huquqiy siyosat instituti direktor o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Joldasova – O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi huzuridagi Qonunchilik muammolari va parlament tadqiqotlari instituti bosh ilmiy xodimi, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

O. Xazratqulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar nomzodi, professor

D. Suyunova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

D. Maxkamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy huquq fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

D. Babadjanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori v.b., yuridik fanlar doktori

A. Matmurotov – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho‘basi mudiri, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

E. Rahmatov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik fakulteti dekani, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

M. Turdialiyev – O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi Yuridik ta‘lim va sud-ekspertiza boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

Научно-аналитический журнал «Обзор законодательства Узбекистана» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 21 июля 2014 года с удостоверением № 02-0074.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Академии наук Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев, Е. Ярмолик,
М. Шаринова, Ш. Бекназарова,
Х. Юлдашева, Ф. Усмонова,
К. Абдувалиева, Э. Шарипов,
Й. Махмудов

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: lawreview.uz

E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Издательская лицензия

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию

18.09.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 21,4. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 96.

Лицензия типографии

от 29.11.2023 № 174626

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного

юридического университета.

100047, г. Ташкент,

ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

С. Гулямов – профессор сектора права и технологий Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

И. Рустамбеков – проректор Ташкентского государственного юридического университета по учебной работе, доктор юридических наук, профессор – заместитель главного редактора

Ш. Хужаев – заведующий сектором права интеллектуальной собственности Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам – ответственный редактор

О. Окюлов – профессор сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Энер – доцент Университета Анкары Хаджи Байрам, заместитель генерального секретаря Арбитражного центра по энергетическим спорам, доктор права

М. Бунгенберг – директор Европейского института Саарского университета, доктор права

С. Татар – профессор Университета Анкары Йылдырым Беязит, доктор права

Ж. Пироо – профессор Сорбоннского университета, адвокат юридической фирмы Stone 36, доктор права

Б. Мусаев – декан факультета бизнес-права и судебной защиты Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Ш. Сайдуллаев – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Хабибуллаев – заведующий сектором гражданского процессуального и экономического процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

С. Бозоров – профессор сектора международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

И. Беков – заведующий сектором конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

В. Эргашев – заместитель директора Института законодательства и правовой политики при Президенте Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

Ш. Джолдасова – ведущий научный сотрудник Института проблем законодательства и парламентских исследований при Олий Мажлисе Республики Узбекистан, доктор философии по юридическим наукам

О. Хазраткулов – заведующий сектором международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Суюнова – профессор сектора уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Д. Махкамов – декан факультета публичного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Д. Бабаджанова – и.о. профессора сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Матмуротов – заведующий сектором судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Э. Рахматов – декан факультета международного права и сравнительного правоведения Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

М. Турдиалиев – заместитель начальника управления юридического образования и судебной экспертизы Министерства юстиции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, доктор философии по юридическим наукам

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

"Uzbekistan Law Review" scientific and analytical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on July 21, 2014, with certificate number 02-0074.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev, E. Yarmolik,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova,
Kh. Yuldasheva, F. Usmonova,
K. Abduvalieva, E. Sharipov,
Y. Makhmudov

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Publishing department address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Publishing license
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the
Printing house on 18.09.2026.
Paper size: A4.
Cond.p.f: 21,4.
Units: 100. Order: № 96.

Printing house license
№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD
EDITOR-IN-CHIEF

S. Gulyamov – Professor of the Department of Law and Technologies of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

I. Rustambekov – Deputy Rector for Academic Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor - Deputy Editor-in-Chief

Sh. Khujaev – Head of the Department of Intellectual Property Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law - Executive Editor

O. Okyulov – Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Ener – Associate Professor of Ankara Haci Bayram University, Deputy Secretary General of the Center for Arbitration of Energy Disputes, Doctor of Law

M. Bungenberg – Director of the European Institute of Saarland University, Doctor of Law

S. Tatar – Professor of Ankara Yıldırım Bayezid University, Doctor of Law

J. Peeroo – Professor of the Sorbonne University, lawyer of the law firm Stone 36, Doctor of Law

B. Musaev – Dean of the Faculty of Business Law and Judicial Protection of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Sh. Saydullaev – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences

D. Habibullaev – Head of the Department of Civil Procedural and Economic Procedural Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

S. Bozorov – Professor of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

I. Bekov – Head of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

V. Ergashev – Deputy Director of the Institute of Legislation and Legal Policy under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

Sh. Joldasova – Chief Research Fellow of the Institute of Legislation Problems and Parliamentary Research under the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

O. Khazratkulov – Head of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences, Professor

D. Suyunova – Professor of the Department of Criminal Procedure Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

D. Mahkamov – Dean of the Faculty of Public Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

D. Babadjanova – Acting Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Matmurotov – Head of the Department of Judiciary, Advocacy and Law Enforcement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

E. Rahmatov – Dean of the Faculty of International Law and Comparative Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

M. Turdialiyev – Deputy Head of the Department of Legal Education and Forensic Examination of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 11 **MIRZAYEV FAYZULLA IBODULLAYEVICH**
FATF standartlarini JDL/TMQK sohasida ma'muriy-huquqiy joriy etish mexanizmini takomillashtirish
- 22 **RAXMANOV AKMAL ERGASHEVICH**
Inson huquq va erkinliklarini ta'minlash mexanizmining metodologik asoslari
- 33 **ABDURAYIMOV MUHAMMAD SUVANQUL O'G'LI**
LegalTech – malakali yuridik yordam ko'rsatish tizimini takomillashtirish yo'nalishi sifatida
- 39 **MUNAVVAROVA NAIMAXON ZOYIDULLAYEVNA**
O'zbekistonda yagona notarial amaliyotni ta'minlashda Adliya vazirligi va Notarial palata hamkorligining istiqbollari
- 46 **TOJIYEV ODILJON**
"Raqqamli parlament" tushunchasi va uning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari
- 52 **XURRAMOV E'ZOZBEK BAXRON O'G'LI**
Tadbirkorlik faoliyatiga noqonuniy aralashuvni cheklashning konstitutsiyaviy mexanizmlari

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 64 **KUVANDIKOV ZOKIR OBLAKULOVICH, NORIMOVA MATLUBA TURG'UN QIZI**
Korporativ nizolarni hal qilishning maqbul usullari
- 75 **TURDIALIYEV MUHAMMAD ALI PO'LATJON O'G'LI**
Transchegaraviy tijorat munosabatlarida sun'iy intellekt tizimlarining huquq layoqatiga oid nazariyalar tahlili
- 82 **RO'ZMURODOVA LOBARXON MIRZOBEK QIZI**
Multimedia jurnalistikasida turdosh huquqlar: audio, video va efir materiallaridan qayta foydalanishning qatlamli modeli

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

- 92 **PRIMOV BAXTIYOR OLIM O'G'LI**
Kripto-aktivlarga oid qonunga xilof qilmishlar tushunchasi, mazmun-mohiyati va turlari tasnifi

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

- 103 **XALILOV AKRAM UTAMURODOVICH**
O'zbekiston sud-ekspertiza tizimini muvofiqlashtirishning tashkiliy-huquqiy muammolari
- 112 **MUSAYEV GAYRAT FARXADOVICH**
Farg'onada transchegaraviy firibgarlik bilan bog'liq jinoyatning fosh etilishi: jinoiy-huquqiy, raqqamli-kriminalistik va kriptotahliliy jihatlar
- 119 **MAMADALIYEV UMID YULDASHEVICH**
Jinoyat ishlari bo'yicha ekstraditsiyaning nazariy tahlili
- 130 **FATULLAYEV SHODMONBEK MADATOVICH**
Ekspert xulosasining isbotlash vositasi sifatidagi o'rni va ahamiyati

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

143 **YUNUSOV XAYDARALI MURATOVICH**

Xalqaro organlarga murojaat qilish huquqini ta'minlashning milliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish masalalari

157 **UMAROV RUSTAM ZULFUKAROVICH**

“Markaziy Osiyo – Rossiya” formatining xalqaro-huquqiy tartibga solinishi: evolyutsiya, shartnomaviy asos va institutsionallashuv chegaralari

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

171 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**

Manfaatlar to'qnashuvi tushunchasini tavsiflash bo'yicha ilmiy yondashuvlar

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

- 11 **МИРЗАЕВ ФАЙЗУЛЛА ИБОДУЛЛАЕВИЧ**
Совершенствование механизма административно-правовой имплементации стандартов ФАТФ в сфере ПОД/ФТ
- 22 **РАХМАНОВ АКМАЛ ЭРГАШЕВИЧ**
Методологические основы механизма обеспечения прав и свобод человека
- 33 **АБДУРАЙИМОВ МУХАММАД СУВАНКУЛ УГЛИ**
LegalTech как направление совершенствования системы оказания квалифицированной юридической помощи
- 39 **МУНАВВАРОВА НАИМАХОН ЗОХИДУЛЛАЕВНА**
Перспективы сотрудничества Министерства юстиции и Нотариальной палаты в обеспечении единой нотариальной практики в Узбекистане
- 46 **ТОЖИЕВ ОДИЛЖОН**
Понятие «цифровой парламент» и его конституционно-правовые основы
- 52 **ХУРРАМОВ ЭЪЗОЗБЕК БАХРОН УГЛИ**
Конституционные механизмы ограничения незаконного вмешательства в предпринимательскую деятельность

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

- 64 **КУВАНДИКОВ ЗОКИР ОБЛАКУЛОВИЧ, НОРИМОВА МАТЛУБА ТУРГУН КИЗИ**
Оптимальные способы разрешения корпоративных споров
- 75 **ТУРДИАЛИЕВ МУХАММАД АЛИ ПУЛАТЖОН УГЛИ**
Анализ теорий правоспособности систем искусственного интеллекта в трансграничных коммерческих отношениях
- 82 **РУЗМУРОВА ЛОБАРХОН МИРЗОБЕК КИЗИ**
Смежные права в мультимедийной журналистике: многоуровневая модель повторного использования аудио-, видео- и эфирных материалов

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

- 92 **ПРИМОВ БАХТИЁР ОЛИМ УГЛИ**
Понятие, сущность и классификация противоправных деяний, связанных с криптоактивами

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

- 103 **ХАЛИЛОВ АКРАМ УТАМУРОВОВИЧ**
Организационно-правовые проблемы координации системы судебной экспертизы Узбекистана
- 112 **МУСАЕВ ГАЙРАТ ФАРХАДОВИЧ**
Раскрытие трансграничного мошенничества в Фергане: уголовно-правовые, цифрово-криминалистические и криптоаналитические аспекты
- 119 **МАМАДАЛИЕВ УМИД ЮЛДАШЕВИЧ**
Теоретический анализ экстрадиции по уголовным делам
- 130 **ФАТУЛЛАЕВ ШОДМОНБЕК МАДАТОВИЧ**
Место и значение заключения эксперта как средства доказывания

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

143 **ЮНУСОВ ХАЙДАРАЛИ МУРАТОВИЧ**

Вопросы совершенствования национально-правовых основ обеспечения права на обращение в международные органы

157 **УМАРОВ РУСТАМ ЗУЛЬФУКАРОВИЧ**

Международно-правовое регулирование формата «Центральная Азия – Россия»: эволюция, договорная база и пределы институционализации

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

171 **НИЁЗОВА САЛОМАТ САПАРОВНА**

Научные подходы к характеристике понятия конфликта интересов

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 11 **MIRZAEV FAYZULLA IBODULLAEVICH**
Improving the mechanism for administrative-legal implementation of FATF standards in the field of AML/CFT
- 22 **RAKHMANOV AKMAL ERGASHEVICH**
Methodological foundations of the mechanism for ensuring human rights and freedoms
- 33 **ABDURAYIMOV MUHAMMAD SUVANQUL UGLI**
LegalTech as an avenue for improving the system of qualified legal assistance
- 39 **MUNAVVAROVA NAIMAKHON ZOKHIDULLAEVNA**
Prospects for cooperation between the Ministry of Justice and the Notary Chamber in ensuring a unified notary practice in Uzbekistan
- 46 **TOJIEV ODILJON**
The concept of the “digital parliament” and its constitutional and legal foundations
- 52 **KHURRAMOV EZOZBEK BAKHRON UGLI**
Constitutional mechanisms for limiting illegal interference in entrepreneurial activity

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 64 **KUVANDIKOV ZOKIR OBLAKULOVICH, NORIMOVA MATLUBA TURGUN KIZI**
Acceptable methods for resolving corporate disputes
- 75 **TURDIALIYEV MUHAMMAD ALI PULATJON UGLI**
Analysis of theories on the legal capacity of artificial intelligence systems in cross-border commercial relations
- 82 **RUZMURODOVA LOBARKHON MIRZOBEK KIZI**
Related rights in multimedia journalism: a layered model for audio, video and broadcast reuse

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

- 92 **PRIMOV BAKHTIYOR OLIM UGLI**
The concept, essence, and classification of types of illegal acts related to crypto-assets

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

- 103 **KHALILOV AKRAM UTAMURODOVICH**
Organizational and legal problems of coordinating the forensic system of Uzbekistan
- 112 **MUSAEV GAYRAT FARKHADOVICH**
Solving crimes related to cross-border fraud in Fergana: criminal-legal, digital-criminalistic, and cryptoanalytical aspects
- 119 **MAMADALIEV UMID YULDASHEVICH**
Theoretical analysis of extradition in criminal cases
- 130 **FATULLAEV SHODMONBEK MADATOVICH**
The role and significance of the expert conclusion as a means of proof
-

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

143 **YUNUSOV KHAYDARALI MURATOVICH**

Issues of improving the national legal framework for ensuring the right to appeal to international bodies

157 **UMAROV RUSTAM ZULFUKAROVICH**

International legal regulation of the “Central Asia – Russia” format: evolution, treaty framework, and limits of institutionalization

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS171 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**

Scientific approaches to characterizing the conflict of interest

Kelib tushgan / Получено / Received: 13.08.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 03.09.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 18.09.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.uzlawrev.33017>

UDC: 343.35(045)(575.1)

MANFAATLAR TO'QNASHUVI TUSHUNCHASINI TAVSIFLASH BO'YICHA ILMIY YONDASHUVLAR

Niyozova Salomat Saparovna,

Toshkent davlat yuridik universiteti

Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga

qarshi kurashish sho'bası professori,

yuridik fanlar doktori

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3970-2985>

e-mail: salomat.niyozova@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada manfaatlar to'qnashuvi tushunchasini tavsiflash bo'yicha ilmiy yondashuvlarga doir masalalar tahlil etilgan. Shuningdek, mazkur maqolani yozishda mualliflik fikrlari keltirilib, amaliyotni yaxshilash yuzasidan takliflar berildi. Ushbu maqolani yozish jarayonida ijtimoiy so'rovlar amaliyot hamda Transparency International tashkilotining materiallaridan keng foydalanilgan. Maqolada "manfaatlar to'qnashuvi", "manfaatlar to'qnashuvining xavfliligi", "manfaatlar to'qnashuvining oqibatları" bilan bog'liq tushunchalarga doir olimlarning fikrlari tahlil qilinib, tegishli tavsiyalar berib o'tilgan. Maqolada BMTning Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi, Yevropa Kengashi Vazirlar Mahkamasi tomonidan ishlab chiqilgan "Davlat xizmatchilari uchun model axloqiy xulq-atvor kodeksi hamda Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) doirasida qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar tahlil etilib, manfaatlar to'qnashuvining oldini olishga doir va qonunchilik normalarini takomillashtirish yuzasidan tegishli fikrlar bildirilgan.

Kalit so'zlar: ayb, javobgarlik, korrupsiya, manfaatlar to'qnashuvi, qonunchilik normalari, poraxo'rlik, tanish-bilishchilik, guruhbozlik

НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ К ХАРАКТЕРИСТИКЕ ПОНЯТИЯ КОНФЛИКТА ИНТЕРЕСОВ

Нийёзова Саломат Сапаровна,

доктор юридических наук, профессор

сектора уголовного права, криминологии

и противодействия коррупции

Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В статье анализируются научные подходы к характеристике понятия конфликта интересов. Изложена авторская позиция и сформулированы предложения и рекомендации, направленные на совершенствование правоприменительной практики. В процессе исследования широко использованы результаты социологических опросов, материалы практики и публикации международной организации Transparency International. Проанализированы мнения учёных относительно понятий «конфликт интересов», «опасность конфликта интересов» и «последствия конфликта интересов». Рассмотрены положения Конвенции ООН против коррупции, разработанного Комитетом министров Совета

Европы Модельного кодекса поведения государственных служащих, а также нормативно-правовых актов, принятых в рамках СНГ. По результатам исследования сформулированы предложения и рекомендации по предупреждению конфликта интересов и совершенствованию соответствующих норм законодательства.

Ключевые слова: вина, ответственность, коррупция, конфликт интересов, нормы законодательства, взяточничество, кумовство, клановость

SCIENTIFIC APPROACHES TO CHARACTERIZING THE CONFLICT OF INTEREST

Niyozova Salomat Saparovna,

Professor of the Department of Criminal Law,
Criminology and Anti-Corruption,
Tashkent State University of Law,
Doctor of Science in Law

Abstract. This article analyzes scientific approaches to defining the concept of conflict of interest. The author presents original insights and offers proposals and recommendations to improve legal and administrative practice. In preparing the study, extensive use was made of social surveys, practical data, and materials from Transparency International. The article examines scholarly perspectives on concepts such as "conflict of interest," "risks of conflict of interest," and "consequences of conflict of interest," formulating relevant recommendations accordingly. Furthermore, the paper analyzes international instruments, including the UN Convention against Corruption, the Model Code of Conduct for Public Officials developed by the Cabinet of Ministers of the Council of Europe, and normative legal acts adopted within the Commonwealth of Independent States (CIS), proposing targeted measures to prevent conflicts of interest and refine existing legislative frameworks.

Keywords: guilt, responsibility, corruption, conflict of interest, legal norms, bribery, nepotism, factionalism

Kirish

Hozirgi davrda iqtisodiy manfaatlar ustuvorligi ortib borayotgan bir paytda, davlat boshqaruvi sohasida korrupsiya xavfini kamaytirish hamda manfaatlar to'qnashuvining oldini olish dolzarb vazifa sifatida kun tartibiga chiqmoqda. O'zbekiston Respublikasida ushbu yo'nalishda amalga oshirilgan huquqiy islohotlar natijasida manfaatlar to'qnashuvini tartibga soluvchi asosiy normativ-huquqiy baza shakllantirildi. Davlat xizmatchilari faoliyatida ochiqlik va halollikni ta'minlash orqali muayyan samaradorlikka erishilgan bo'lsa-da, amaldagi qonunchilik normalarining amaliyotda to'liq va samarali qo'llanilishi, shuningdek, manfaatlar to'qnashuvini bartaraf etishga qaratilgan tashkiliy-huquqiy mexanizmlarni yanada takomillashtirish zarurati hanuz dolzarb bo'lib qolmoqda.

Transparency International tashkilotining 2025-yilgi Korrupsiyani qabul qilish indeksida O'zbekiston 100 balli indeks bo'yicha 31 ball to'pladi va reytingda 3 pog'ona pastlab, 182 ta davlat orasida 124-o'rinni egalladi.

Indeksda Sharqiy Yevropa va Markaziy Osiyo 100 balldan atigi 34 ball to'plagan: 19 davlatdan oltitasida ko'rsatkichlar sezilarli yomonlashgan, yettitasida esa yaxshilangan.

"2025-yilgi Korrupsiyani qabul qilish indeksi (CPI) Sharqiy Yevropa va Markaziy Osiyoda institutlar zaifligi hamda demokratik ortga qaytish jarayonlari korrupsiyani kuchaytirayotgani va fuqarolik makonini qisqartirayotganini ko'rsatdi. Turkmaniston (17), Tojikiston (19) va Rossiya (22) eng past ko'rsatkichlarni qayd etgan – bu zaif demokratik

institutlar va bosim bilan izohlanadi. Past shaffoflik, samarasiz islohotlar va OAV hamda NNTlarga bosim korrupsiyaga qarshi kurashni cheklamoqda. Gruziyada (50) esa demokratik ortga qaytish, OAV va NNTlarga cheklovlar korrupsiya xavfini kuchaytirmoqda. Shu bilan birga, Ukraina (36) va Moldova (42) misolida faol fuqarolik jamiyati islohotlarni ilgari surishi mumkinligini ko'rish mumkin", – deyiladi *Transparency International* mintaqaviy sharhida. Daniya 89 ball bilan reytingda ketma-ket sakkizinchi yil yetakchilik qilmoqda. Undan keyingi o'rinlarni Finlyandiya (88 ball) va Singapur (84 ball) egallagan (Gazeta.uz).

Mazkur faktlar korrupsiyaning asosiy sababi sifatida manfaatlar to'qnashuvini tizimli tartibga solish, huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish va ularni amaliyotda samarali qo'llash muhimligini yana bir bor tasdiqlaydi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, davlat xizmatida ochiqlik tamoyillarini kuchaytirish, manfaatlar to'qnashuviga qarshi aniq siyosat yuritish, raqamli boshqaruv hamda shaffoflik konsepsiyalarini joriy etish, xabar beruvchilarni huquqiy himoya qilish, shuningdek, jamoatchilik va davlat nazoratini kuchaytirish bugungi kunda korrupsiyaga qarshi kurashishning ustuvor yo'nalishlari hisoblanadi.

O'zbekistonda davlat xizmatchilari faoliyatining huquqiy va tashkiliy asoslarini takomillashtirish bo'yicha muhim ishlar olib borilmoqda. Xususan, manfaatlar to'qnashuvining oldini olishga doir mexanizmlar ishlab chiqilgan. Davlat va fuqarolik jamiyati o'rtasida bu masalaga nisbatan umumiy yondashuv shakllangan. Shunga qaramay, poraxo'rlik, lobbichilik va manfaatlar to'qnashuvi kabi huquqbuzarliklar dolzarbligicha qolmoqda. Bu holat ularni chuqur tahlil qilish va huquqiy tartibga solishni kuchaytirish zaruratini ko'rsatadi. Korrupsiyaning ildiz sabablarini bartaraf etish, jamiyatda unga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish, *Transparency International* indeksida mamlakat o'rnini yaxshilash, davlat xaridlaridagi qonunbuzarliklarni kamaytirish hamda normativ-huquqiy hujjatlarni korrupsiyaviy xatarlardan holi shaklda ishlab chiqish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri etib belgilangan.

Bundan tashqari, maqola mavzusining asosiy maqsadi – manfaatlar to'qnashuvi tushunchasining ilmiy-nazariy mazmunini ochib berish, uning mohiyatiga doir mavjud yondashuvlarni tizimlashtirish hamda manfaatlar to'qnashuvining turli ko'rinishlarini mezonlar asosida tasniflashdan iborat. Ushbu maqsad doirasida manfaatlar to'qnashuvining shaxsiy manfaat, xizmat yoki kasbiy majburiyatlar hamda jamoat manfaatlari o'rtasidagi ziddiyat sifatidagi mazmunini aniqlash, uning real, potensial va boshqa shakllarini farqlash hamda mazkur hodisaning davlat boshqaruvi, tashkilotlar faoliyati va qaror qabul qilish jarayonlariga ta'sirini ilmiy jihatdan asoslash ko'zda tutiladi.

Yechilishi lozim bo'lgan asosiy ilmiy muammo – manfaatlar to'qnashuvi tushunchasining yagona va aniq ilmiy talqini shakllanmaganligi, uning turli ko'rinishlari esa ayrim tadqiqotlarda bir-biridan yetarlicha chegaralanmaganligi masalasidir.

Mazkur muammoni hal etish uchun quyidagi vazifalarni bajarish maqsadga muvofiq:

- manfaatlar to'qnashuvi tushunchasining ilmiy-nazariy mazmunini aniqlash;
- mavjud ilmiy yondashuvlarni – huquqiy, boshqaruv, institutsional, axloqiy va iqtisodiy – qiyosiy tahlil qilish;
- manfaatlar to'qnashuvining real, potensial va boshqa shakllarini aniqlash va ularning o'ziga xos xususiyatlarini belgilash;
- manfaatlar to'qnashuvini yuzaga keltiruvchi asosiy omillarni tizimlashtirish;
- shaxsiy manfaat bilan xizmat/jamoat manfaatlari o'rtasidagi ziddiyatning yuzaga kelish mexanizmini ochib berish;
- turli ko'rinishlarni tasniflash uchun aniq ilmiy mezonlarni ishlab chiqish;

– manfaatlar to‘qnashuvini o‘z vaqtida aniqlash va oldini olishga xizmat qiluvchi nazariy-metodologik xulosalarni shakllantirish.

Ilmiy jihatdan maqolaning dolzarbligi shundaki, manfaatlar to‘qnashuvi faqatgina huquqiy buzilish sifatida emas, balki tashkiliy boshqaruv, institutsional ishonch, kasbiy etika va samarali qaror qabul qilishga ta’sir etuvchi kompleks ijtimoiy-huquqiy hodisa sifatida namoyon bo‘ladi. Shu sababli uning mazmunini faqat bitta fan doirasida izohlash yetarli emas.

Shunday qilib, maqolaning aniq maqsadi manfaatlar to‘qnashuvining mohiyati va turlarini ilmiy jihatdan tizimlashtirish bo‘lsa, yechilishi lozim bo‘lgan asosiy masala mavjud ilmiy yondashuvlardagi farqlarni aniqlash, tushunchaning chegaralarini belgilash va uning ko‘rinishlarini yagona mantiqiy-tasnifiy asosda tavsiflashdan iborat.

Asosiy qism

Tadqiqot davomida manfaatlar to‘qnashuvi tushunchasi va uning turli ko‘rinishlarini tavsiflash bo‘yicha ilmiy yondashuvlar bilan bog‘liq masalalarning ilmiy va nazariy jihatlarini o‘rganildi. Mazkur tahlil jarayonida mualliflik pozitsiyasi ishlab chiqilib, amaliyotni yaxshilash yuzasidan taklif va tavsiyalar berildi. Maqolaning metodologik asosini manfaatlar to‘qnashuvi tushunchasi va uning turli ko‘rinishlarini ilmiy-nazariy jihatdan o‘rganishga qaratilgan tizimli, qiyosiy, formal-mantiqiy, tasniflash va kontent-tahlil qilish usullari tashkil etadi. Maqolada funksional yondashuv, mantiqiylik, tizimlilik, tarixiy, qiyosiy-huquqiy metodlardan foydalanilgan.

Manfaatlar to‘qnashuvi (conflict of interest) fenomenini ilmiy jihatdan asoslagan, tadqiq etgan va muayyan mezonlar bo‘yicha tasniflagan asosiy olimlar guruhlarini hamda ularning konsepsiyalari quyidagi jadvalda jamlangan:

1-jadval

Manfaatlar to‘qnashuvi fenomenini o‘rgangan asosiy olimlar

Olimlar guruhi / Asosiy vakillari	Ilmiy yo‘nalishi / Yondashuvi	Manfaatlar to‘qnashuvining tasnifi va asoslanishi
Agentlik nazariyasi vakillari (Maykl Yensen, Uilyam Mekling, Yujin Fama)	Iqtisodiy va boshqaruv nazariyasi	Manfaatlar to‘qnashuvini ish beruvchi va bajaruvchi (Prinsipal-Agent) munosabatlari kontekstida asoslashgan. Tasnif: asimmetrik axborot tufayli yuzaga keladigan opportunistik xulq-atvor va shaxsiy manfaatning umumiy manfaatdan ustun qo‘yilishi.
Etika va falsafa namoyandalari (Dennis Tompson, Maykl Devis, Endryu Stark)	Amaliy etika va siyosiy falsafa	Manfaatlar to‘qnashuvini ishonchni suiiste’mol qilish va axloqiy dilemmalar orqali asoslashgan. Tasnif: 1. Haqiqiy (amaldagi). 2. Salohiyatli (potensial). 3. Ko‘rinadigan (illuzor / idrok etiladigan) to‘qnashuvlar.
Yuridik va huquqshunos olimlar guruhi (Jon Kofe, Syuzan Rouz-Akerman)	Huquq sotsiologiyasi va korrupsiyaga qarshi huquq	Manfaatlar to‘qnashuvini ishonchga asoslangan (fiduatsiar) majburiyatlarning buzilishi va korrupsiyaning huquqiy asosi sifatida baholashgan. Tasnif: tashkiliy, shaxsiy, moliyaviy va professional majburiyatlar o‘rtasidagi to‘qnashuvlar.
Boshqaruv va tashkiliy xulq-atvor olimlari (Maks Bazerman, En Tenbrunsel, Devid Mur)	Psixologiya va korporativ boshqaruv	Manfaatlar to‘qnashuvini cheklangan axloqiylik (bounded ethicality) va inson ongining subyektiv moyilliklari bilan asoslashgan. Tasnif: ongli (qasddan qilingan) va anglanmagan (psixologik moyillik sababli yuzaga kelgan) manfaatlar to‘qnashuvi.
Davlat boshqaruvi va sotsiologiya tadqiqotchilari (Robert Klitgaard, Mark Filp)	Siyosiy sotsiologiya va publik boshqaruv	Manfaatlar to‘qnashuvini davlat resurslarini taqsimlashdagi xususiy va ijtimoiy rollar ziddiyati sifatida asoslashgan. Tasnif: tizimli (institutsional) va individual (shaxsiy boyishga qaratilgan) to‘qnashuvlar.

Manfaatlar to'qnashuvi atamasi zamonaviy huquqiy va etik kontekstda nisbatan yangi bo'lsa-da, uning mohiyati qadimiy davrlarga borib taqaladi. Korruptsiya va uning barcha ko'rinishlari mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi, davlat boshqaruvi tizimining samarali ishlashida asosiy to'siqlardan biri bo'lib, mamlakatda qonun ustuvorligi va adolat prinsiplari buzilishiga, fuqarolarning davlat organlari va tashkilotlariga ishonchining yo'qolishiga, jinoyatchilikning avj olishiga, xufiyona iqtisodiyot va boshqa shu kabi salbiy hodisalarning yuzaga kelishiga sharoit yaratib beradi (Maxmudov, 2023).

Manfaatlar to'qnashuvi tushunchasi qadimdan insoniyat tarixida mavjud bo'lgan murakkab ijtimoiy-huquqiy hodisa hisoblanadi. Uning dastlabki shakllari qadimgi yunon va rim jamiyatlarida paydo bo'lgan. Qadimgi yunon faylasufi Aristotel o'zining "Siyosat" asarida jamiyatdagi turli ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi ziddiyatlarni "stasis" deb atagan va bunday qarama-qarshiliklar, jumladan, shaxsiy manfaatlarining davlat boshqaruvidagi roli haqida fikr yuritgan. Bu orqali u shaxsiy va jamoaviy manfaatlarining to'qnashuvi davlat boshqaruvi barqarorligiga tahdid solishini ko'rsatgan (Skultety, 2019).

Qadimgi Rim huquqiy tizimida esa davlat amaldorlarining shaxsiy manfaatlari xizmat majburiyatlariga salbiy ta'sir qilmasligi uchun maxsus mexanizmlar joriy etilgan. Jumladan, miloddan avvalgi 570-yillarda faoliyat yuritgan pretorlik institutlari (pretorlar – Rimda yuqori martabali davlat amaldorlari bo'lib, ular sud ishlarini yuritish, fuqarolar o'rtasidagi nizolarni ko'rib chiqish va adolatni ta'minlash vazifasini bajargan. Ular shikoyatlarni qabul qilgan, sud jarayonlariga ruxsat bergan va kerak bo'lsa, qaror chiqarib, huquqiy choralarni belgilagan. Pretorlik instituti Rim huquq tizimida muhim o'rin tutgan bo'lib, adolatli boshqaruvni shakllantirish, shuningdek, davlat amaldorlarining xatti-harakatlarini nazorat qilish orqali manfaatlar to'qnashuvi xavfini kamaytirishga xizmat qilgan) fuqarolarning murojaatlari asosida amaldorlarning xatti-harakatlarini ko'rib chiqib, ular ustidan nazorat olib borgan hamda manfaatlar to'qnashuvi xavfini kamaytirishga xizmat qilgan (Maccari, 2001).

O'zbekiston Respublikasida ushbu tushunchaning huquqiy ifodasi 2024-yil 5-iyunda qabul qilingan "Manfaatlar to'qnashuvi to'g'risida"gi Qonunda berilgan. Unga ko'ra, manfaatlar to'qnashuvi – shaxsning shaxsiy (bevosita yoki bilvosita) manfaatdorligi uning o'z lavozim yoki xizmat majburiyatlarini lozim darajada bajarishiga ta'sir ko'rsatayotgan yoxud ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan hamda shaxsiy manfaatdorlik bilan fuqarolarning, tashkilotlarning, jamiyatning yoki davlatning huquqlari, qonuniy manfaatlari o'rtasida qarama-qarshilik yuzaga kelayotgan (mavjud manfaatlar to'qnashuvi) yoki yuzaga kelishi mumkin bo'lgan (ehtimoliy manfaatlar to'qnashuvi) vaziyat.

Shunday qilib, manfaatlar to'qnashuvi tushunchasi tarixan siyosiy-falsafiy, huquqiy va ma'muriy kontekstlarda rivojlanib borgan. Uning mohiyati insoniyat tomonidan boshqaruv tizimlarida shaxsiy manfaatlarining adolatli va ochiq-oshkora tartibga solinishi zarurligini anglash bilan bog'liq bo'lib, bugungi kunda u xalqaro aksilkorruptsiya standartlarining ajralmas qismi sifatida qaraladi. Shu bilan birga, mamlakatimizda korruptsiyaga qarshi kurashish sohasida qabul qilingan qonunlar va me'yoriy-huquqiy hujjatlar tizimida manfaatlar to'qnashuvi tushunchasi, uning yuzaga kelish sabablari, oldini olish mexanizmlari, bunday holatlarning salbiy oqibatlarini hamda ular yuzasidan qo'llaniladigan yuridik javobgarlik choralari alohida e'tibor qaratilgan hamda ular aniq huquqiy jihatdan tartibga solingan. Xususan, 2017-yil 3-yanvarda qabul qilingan "Korruptsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi va 2024-yil 5-iyunda qabul qilingan "Manfaatlar to'qnashuvi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining Qonunlari hamda 2017-yil 2-fevralda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Korruptsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi

O'zbekiston Respublikasi Qonunining qoidalarini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risidagi qarori ushbu yo'nalishda muhim normativ-huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

O'zbekiston Respublikasining "Manfaatlar to'qnashuvi to'g'risida"gi Qonuni ushbu sohadagi asosiy huquqiy hujjat hisoblanadi. Qonunda manfaatlar to'qnashuvi tushunchasi aniq belgilab berilgan va uning oldini olish hamda nazorat qilish uchun tizimli chora-tadbirlar belgilangan. Ushbu Qonun davlat xizmatchilarining shaxsiy va davlat manfaatlari o'rtasidagi chegaralarni aniq belgilashga xizmat qiladi va davlat xizmatida adolatli va shaffof faoliyat yuritilishini ta'minlashga qaratilgan.

Manfaatlar to'qnashuvi masalasi faqat xalqaro yoki milliy qonunchilik doirasida emas, balki ilmiy doiralarda ham keng yoritilgan. Xorijiy va mahalliy olimlar bu tushunchani turli metodologik yondashuvlar asosida izohlab, korrupsiya va manfaatlar to'qnashuvini murakkab, ko'p qirrali ilmiy muammo sifatida baholagan. Mahalliy ilmiy adabiyotlarda bu borada ikki asosiy yondashuv mavjud. Birinchi yondashuv vakillari manfaatlar to'qnashuvini korrupsiyaning tarkibiy qismi sifatida ko'radi va unga alohida ta'rif bermaydi. Ikkinchi yondashuv tarafdorlari esa manfaatlar to'qnashuvini mustaqil yuridik kategoriya deb baholab, uni korrupsiyadan alohida holda tahlil qiladi.

Professor A.Sh. Bekmurodov (2022) o'z darsligida manfaatlar to'qnashuvi tushunchasining huquqiy mohiyatini sharhlab, bu iboraning yuzaki tahlilida ikki subyekt o'rtasidagi qarama-qarshi manfaatlar ko'zda tutilishi mumkinligini ta'kidlaydi. Biroq huquqiy yondashuvda ushbu birikma mustaqil yuridik holatni anglatadi. Uning fikricha, "to'qnashuv" so'zi lotincha "conflictus" atamasidan olingan bo'lib, u qarama-qarshilik, kelishmovchilik, ziddiyat kabi ma'nolarni bildiradi. "Manfaat" atamasi esa arab tilidan kirib kelgan bo'lib, moddiy yoki nomoddiy foyda, nafni anglatadi. Shunday ekan, ushbu tushunchaning huquqiy tabiatini aniqlashda uni oddiy semantik emas, balki kontekstual-huquqiy jihatdan tahlil qilish muhimdir.

F. Maxmudov (2023) tomonidan yozilgan "Xorijiy mamlakatlarda manfaatlar to'qnashuvining huquqiy tartibga solinishi" nomli maqolada qayd etilishicha, dunyo amaliyotida manfaatlar to'qnashuvini boshqarishga doir yondashuvlar to'rtta modelga – Osiyo, kontinental, anglo-sakson hamda o'tish davri tizimlariga – ajratiladi. Biroq ularning ichida keng tarqalgan va nisbatan samarali hisoblangan ikkita yondashuv mavjud bo'lib, ular kontinental va anglo-sakson modellari sanaladi.

Xorijiy mutaxassis va olimlarning manfaatlar to'qnashuvi so'ziga bergan fikrlariga to'xtaladigan bo'lsak, Y.V. Anokhin (2020) o'z loyiha materiallarida manfaatlar to'qnashuvini "korrupsiyaga qarshi kurashishda asosiy boshqaruv elementi" sifatida ko'radi. Uning fikricha, agar davlat xizmatchisi xizmat vazifalarini bajarishda o'z shaxsiy manfaatlarini ustuvor qo'ysa, bu holat korrupsiyaga yetaklaydi. Manfaatlar to'qnashuvini aniqlash hamda oldini olish – korrupsiya huquqbuzarliklarini bartaraf etishda ajralmas vosita hisoblanadi.

Yana bir muhim tadqiqotchi Maykl Devis (1999) bo'lib, u 1999-yilda "Ethics and the University" nomli asarida manfaatlar to'qnashuvining uch turini ajratib ko'rsatadi: haqiqiy (actual), ehtimoliy (potential) va ko'zga ko'rinadigan (perceived) to'qnashuv. Uning ta'rifi bo'yicha, bu holat "shaxsiy manfaatning xizmat majburiyatlariga nisbatan nomuvofiqligi oqibatida ishonchga putur yetkazilishi mumkin bo'lgan vaziyat"dir.

Kanadalik olim Endryu Stark (1993) esa manfaatlar to'qnashuvi atamasini biznes etikasi doirasida o'rganib, ushbu muammo individual axloqiy masala emas, balki institutlar darajasida hal qilinishi kerakligini ta'kidlaydi. U 1994-yilda chop etilgan maqolasida tashkilotlarda aniq mexanizmlar bo'lmasa, manfaatlar to'qnashuvi holatlarini aniqlash va

oldini olish mushkul bo'lishini ko'rsatadi. Mazkur tushuncha xalqaro tashkilotlar tomonidan ham keng yoritilgan. Jumladan, Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (IHTT) 2003-yilda e'lon qilgan "Davlat xizmatida manfaatlar to'qnashuvini boshqarish bo'yicha qo'llanma"da manfaatlar to'qnashuvi "davlat xizmatchisining jamoat manfaatiga sodiqligi bilan uning shaxsiy manfaatlari to'qnashuvi" sifatida ifodalanadi. Ular ushbu muammoni boshqarishda risklarga asoslangan yondashuvni taklif qilgan.

Manfaatlar to'qnashuvi eng avvalo davlat boshqaruvining qonuniyligi va samaradorligiga tahdid soladi. Agar davlat xizmatchilari o'z shaxsiy manfaatlarini birinchi o'ringa qo'ysa, ularning qarorlari adolatli va shaffof bo'lmaydi. Natijada ijtimoiy resurslar noto'g'ri taqsimlanadi, korrupsiya va suiiste'mol holatlari kuchayadi. Bu esa, fuqarolarning davlat organlariga ishonchini kamaytiradi hamda jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi. Manfaatlar to'qnashuvining eng jiddiy oqibatlaridan biri korrupsiya rivojlanishidir. Shaxsiy manfaatlarni ilgari qo'ygan davlat xizmatchilari, ko'pincha, qonuniy yoki axloqiy me'yorlarni buzgan holda qarorlar qabul qiladi. Bu esa davlat budjetining samarali ishlatilmasligiga, xususi manfaatlar uchun davlat resurslarining talon-toraj qilinishiga olib keladi.

Korrupsiyani oldini olish jarayonida manfaatlar to'qnashuvi institutining o'rni va ta'siri alohida e'tiborni talab etadi. Chunki har qanday boshqaruv tizimida xodimlar o'z xizmat vazifalarini davlat, jamiyat va fuqarolar manfaatlariga xizmat qilish tamoyili asosida amalga oshirishi lozim. Biroq aynan shu jarayonda manfaatlar to'qnashuviga olib keluvchi yashirin omillar mavjud bo'lib, ular korrupsiyaning yuzaga kelishiga qulay shart-sharoit yaratadi. Mazkur xavf omillari davlatning tartibga solish funksiyalarini to'laqonli amalga oshirishiga to'sqinlik qiladi.

Amaliyot ko'rsatmoqdaki, manfaatlar to'qnashuvi ko'pincha yashirin shaklda, shaxsiy manfaatni ustuvor qo'ygan holda sodir etiladi va oqibatda korrupsiyaviy huquqbuzarliklarning vujudga kelishiga sabab bo'ladi. Bu esa nafaqat davlat boshqaruvi tizimining samaradorligiga, balki fuqarolarning davlat institutlariga bo'lgan ishonchiga ham putur yetkazadi. Shunga ko'ra, korrupsiyani samarali oldini olish uchun manfaatlar to'qnashuvi holatlarini erta aniqlash, baholash va ularni huquqiy jihatdan bartaraf etish tizimini takomillashtirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Tadqiqotlar natijasi shuni ko'rsatadiki, aholining korrupsiya haqidagi tasavvurlari bir xil emas. "O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi milliy ekotizimni mustahkamlash" qo'shma loyihasi tomonidan jamoatchilik va hukumatning korrupsiyaga munosabatini baholash yuzasidan o'tkazilgan ijtimoiy so'rovda ishtirok etganlarning yarmidan ko'pi korrupsiyani mansab vakolatlaridan shaxsiy foyda olish va qarindoshlar bilan bog'liq holatlar sifatida tushunadi. Bu esa jamiyatda korrupsion xatti-harakatlar, ayniqsa manfaatlar to'qnashuvining konkret chegarasi to'liq anglanmaganini va u turli ko'rinishlarda namoyon bo'lishini anglatadi (National Anti-Corruption Ecosystem Project, 2021).

Manfaatlar to'qnashuvi shunday holatlardirki, ular qonuniy manfaatlar to'qnashuvi, yashirin imtiyozlar yaratish yoki qaror qabul qilishda shaxsiy aloqalarning ustun kelishi kabi ko'rinishlarda namoyon bo'ladi. Ijtimoiy xavflilik darajasi jihatidan bunday holatlar klassik poraxo'rlik shakllaridan kam emas, hatto ayrim hollarda ularning oqibatlari yanada chuqurroq bo'lishi mumkin (Uzbekistan National News Agency, 2019). Huquqshunos olim N. Imomovning (2019) fikricha, korrupsiya tobora murakkablashib, turli shakllarda namoyon bo'layotgani uni yanada ijtimoiy xavfli hodisaga aylantirmoqda. Shu sababli u bunday holatlarga qarshi kurashishda yangicha yondashuvlar va samarali vositalarni qo'llash zarurligini alohida ta'kidlagan.

Nazariy jihatdan tahlilni boshlashdan oldin, manfaatlar to'qnashuvi va korrupsiya o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz. Bu yondashuv, bir tomondan, manfaatlar to'qnashuvining turli shakllarini korrupsiyaviy harakatlardan ajratib ko'rsatish, ikkinchi tomondan esa, korrupsiyaga oid jinoyatlarni huquqiy jihatdan to'g'ri baholash va ularning asosiy belgi va xususiyatlarini aniq ifodalash imkonini beradi. Shu munosabat bilan ilmiy manbalarga murojaat qilganimizda, tadqiqotchilar o'rtasida ushbu masalaga nisbatan turlicha yondashuvlar mavjudligini ko'rish mumkin. Ba'zi olimlar manfaatlar to'qnashuvini korrupsiyaning tarkibiy qismi sifatida baholashsa, boshqa bir guruh olimlar esa bu ikki hodisani alohida ijtimoiy-huquqiy muammo sifatida ko'rib chiqadi (Shen & Williamson, 2005; Williams & Beare, 1999).

Ayrim mahalliy huquqshunos olimlar manfaatlar to'qnashuvini korrupsiyaning yashirin shakllaridan biri sifatida talqin qilib, bu holatni turli misollar orqali asoslaydilar. Ularning fikricha, qonunga zid bo'lgan ayrim munosabatlarning rasmiy tus olishi, qarindosh-urug'chilik va tanish-bilishchilik asosida kadrlar tanlash, shaxsiy ehtiyojlarni davlat mablag'lari hisobidan qoplash kabi amaliyotlar korrupsiyaviy holatlarning yashirin ko'rinishlarini tashkil etadi (Zufarov et al., 2011).

X. Meliyev (2004) ham bu yondashuvni ma'qullab, korrupsiya jinoyatchiligi ko'pincha shaxslar o'rtasidagi qarindoshlik va do'stona aloqalar bilan uzviy bog'liq bo'lib, u ijtimoiy hayotda barqaror shakllangan holat sifatida namoyon bo'lishini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, biz yuqoridagi fikrlarni umumlashtirgan holda ta'kidlashimiz joizki, do'st yoki qarindoshlariga xizmat vazifasini bajarish doirasida yordam ko'rsatish har doim ham korrupsiyaviy jinoyat belgilarini yuzaga keltirmaydi. Biroq bunday harakatlar amalda manfaatlar to'qnashuvi holatining shakllanishiga zamin yaratishi mumkin, va shu sababli bunday vaziyatlarni aniqlash va tartibga solish muhim ahamiyat kasb etadi.

Huquqshunos olim D. Ilyakov (2015) ta'kidlaganidek, korrupsiya va manfaatlar to'qnashuvi mazmunan alohida tushunchalar bo'lib, ular o'rtasida muayyan izchillik mavjud. Unga ko'ra, manfaatlar to'qnashuvi ko'pincha korrupsiyadan avvalgi bosqichda yuzaga keladi va bu holatni o'z vaqtida aniqlab, bartaraf etish orqali korrupsiyaning oldini olish mumkin bo'ladi. Ushbu yondashuvga qisman qo'shilish mumkin, chunki amaliyotda manfaatlar to'qnashuvi, odatda, korrupsiya holatlaridan oldin vujudga keladi. Agar mansabdor shaxs o'z faoliyatida shaxsiy manfaatdorlikdan tiyilsa va manfaatlar to'qnashuviga yo'l qo'ymasa, korrupsiyaga olib keluvchi vaziyatlarning yuzaga kelishi ehtimoli keskin kamayadi.

Shu bilan birga, R. Zufarov va B. Axrarovlar (2011) tomonidan korrupsiyaning zamonaviy jamiyatdagi keng tarqalgan shakllari ham alohida tahlil qilingan. Jumladan, ular korrupsiyaning maishiy ko'rinishlari (qarindoshlik, tanish-bilish, norasmiy yondashuv), xizmat faoliyati doirasida ro'y beradigan holatlar (davlat tuzilmalari va biznes vakillari o'rtasidagi aloqalar), hamda oliy mansabdor shaxslar tomonidan shaxsiy manfaatlar yo'lida sodir etiladigan yuqori darajadagi korrupsiya turlarini ajratib ko'rsatadi.

Ilmiy adabiyotlarda bu ikki tushuncha yuzasidan turlicha fikrlar mavjud. Ayrim olimlar manfaatlar to'qnashuvini kengroq tushuncha deb, korrupsiyani uning tarkibiy qismi sifatida baholashadi. Boshqa tadqiqotchilar esa, aksincha, korrupsiyani asosiy tushuncha deb hisoblab, manfaatlar to'qnashuvini uning bir jihati sifatida ko'radilar. Har ikki yondashuvdan qat'i nazar, ularning umumiy nuqtasi shuki – manfaatlar to'qnashuvi o'z vaqtida aniqlanmasa, u korrupsiyaviy oqibatlariga olib keladi. Bu jarayonda asosiy farqlovchi mezon – shaxsiy manfaatdorlik mavjudligi va uning ijtimoiy-huquqiy oqibatlaridir.

Huquqshunos B. Ismoilov (2019) manfaatlar to'qnashuvi ko'rinishida yuzaga keladigan bir qator real holatlarni ta'kidlaydi. Jumladan, mansabdor shaxslar va deputatlarning shaxsiy yoki korporativ foyda ko'zlab tijorat faoliyatida ishtirok etishi, xizmat mavqeyidan foydalanib davlat mablag'larini tijorat tuzilmalariga yo'naltirishi, o'z guruhiga davlat resurslari hisobidan imtiyozlar berishi va ommaviy axborot vositalariga bosim o'tkazishi mumkin. Shuningdek, ular shaxsiy boyish maqsadida soxta shaxslar yoki qarindoshlar orqali tijorat faoliyatini yuritishi, muayyan guruh manfaatlarini yo'lida normativ-huquqiy hujjatlarni ilgari surishi hamda ayrim nomzodlarning saylov fondlariga davlat resurslarini jalb etishi manfaatlar to'qnashuvining konkret ko'rinishlari sifatida ko'rsatiladi.

Ushbu holatlar korrupsiya xavfini kuchaytiradi va manfaatlar to'qnashuvi mavjud bo'lgan sharoitlarda yuzaga keladi. Shu sababli manfaatlar to'qnashuvining turli ko'rinishlarini aniqlash, ularni huquqiy jihatdan baholash va bartaraf etish korrupsiyaga qarshi samarali kurashning ajralmas qismidir. Mazkur yondashuvlarni to'la qo'llab-quvvatlagan holda ta'kidlash joizki, manfaatlar to'qnashuvi shakllarini qat'iy chegaralash imkoni mavjud emas. Bunga sabab davlat xizmatining faoliyat yo'nalishlari xilma-xilligi va ularning har birida mansabdor shaxslar zimmasidagi vazifa va vakolatlarning turlicha bo'lishidir. Har qanday xizmat yoki qaror ustida shaxsiy yoki guruh manfaatdorligi mavjud bo'lsa, u holda manfaatlar to'qnashuvi ehtimoli oshadi.

Shuningdek, manfaatlar to'qnashuvi bilan bevosita bog'liq va ko'p uchraydigan holatlarga quyidagilarni kiritish mumkin: nepotizm (qarindosh-urug'chilik), favoritizm (afzal ko'rish), lobbizm (guruh manfaatlarini ilgari surish), traybalizm (qabila bo'yicha yondashuv), kronizm (yaqinlar orqali imtiyoz berish) va patronaj (himoyalovchi aloqa asosida lavozim yoki resurs taqsimoti). Bundan tashqari, mahalliylik, proteksionizm, guruhbozlik, urug'-aymoqchilik kabi shakllar ham manfaatlar to'qnashuvining asosiy sabablari qatorida ko'riladi, chunki ularning har biri shaxsiy yoki korporativ manfaatdorlikka asoslanadi.

Bundan tashqari, ayrim olimlar manfaatlar to'qnashuvini yuzaga keltiruvchi holatlar va ularning shakllari keng qamrovli ekanini ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, korrupsiya zamonaviy bozor iqtisodiyoti, erkin savdo va demokratik boshqaruv tizimi sharoitida oddiy poraxo'rlikdan iborat bo'lmay, ko'p qirrali va murakkab tusga ega. Jumladan, lobbizm, favoritizm, proteksionizm, siyosiy badallar, siyosiy arboblarning va yuqori martabali amaldorlarning tijorat tashkilotlarida faxriy lavozimlarga o'tishi, davlat mablag'lari hisobidan xususiy tuzilmalarni moliyalashtirish, davlat mulkini aksiyadorlik jamiyatlari ixtiyoriga topshirish, jinoyatga aloqador uyushmalar bilan manfaatdor aloqalarning mavjudligi kabi holatlar korrupsiyaning yashirin shakllari sifatida namoyon bo'lishi mumkin.

Garchi yuqorida sanab o'tilgan tushunchalarning aksariyati milliy qonunchilikda mustaqil huquqiy kategoriya sifatida mustahkamlanmagan bo'lsa-da, amaliy jihatdan ular bilan bog'liq bo'lgan huquqiy munosabatlar alohida tartibga solingan. Mazkur munosabatlar doirasida tegishli tartib-qoidalar belgilangan bo'lib, ular korrupsiyaviy xatarlarning oldini olishga xizmat qiladi. Shu bois ushbu tushunchalarni huquqiy-nazariy asosda tahlil qilish muhim ilmiy ahamiyatga ega deb hisoblaymiz.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, manfaatlar to'qnashuvi tushunchasi va uning ko'rinishlarini aniqlash masalasi xalqaro ilmiy va institutsional adabiyotlarda turli metodologik yondashuvlar asosida tadqiq etilgan. Mavjud tadqiqotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, mualliflar asosan tushunchani aniqlash, manfaatlar to'qnashuvining shakllarini tasniflash, uning yuzaga kelish xavfini baholash va boshqarish mexanizmlarini ishlab chiqishga e'tibor qaratgan.

Birinchi yondashuvni institutsional va qiyosiy yondashuv sifatida tavsiflash mumkin. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) tomonidan ishlab chiqilgan metodologiyada manfaatlar to'qnashuvi davlat mansabdor shaxsining xususiy manfaatlari bilan uning davlat oldidagi xizmat vazifalari o'rtasidagi ziddiyat sifatida talqin qilinadi. OECD yondashuvida real, potensial va ko'rinadigan (apparent) manfaatlar to'qnashuvi o'zaro farqlanadi. Mazkur yondashuvni ishlab chiqishda turli mamlakatlarning huquqiy va institutsional tajribalarini qiyosiy tahlil qilish, amaliy holatlarni o'rganish hamda mavjud boshqaruv mexanizmlarini umumlashtirish usullaridan foydalanilgan.

Ikkinchi yondashuv manfaatlar to'qnashuvini real, potensial va ko'rinadigan shakllarga ajratishga asoslanadi. OECD materiallarida real manfaatlar to'qnashuvi mavjud xususiy manfaat xizmat vazifasini bajarishga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan holat, potensial manfaatlar to'qnashuvi esa kelajakda bunday ziddiyat yuzaga kelishi ehtimoli mavjud bo'lgan holat sifatida izohlanadi. Ko'rinadigan manfaatlar to'qnashuvida esa xususiy manfaat davlat vazifalariga ta'sir qilayotgandek ko'rinishi jamoatchilik nuqtayi nazaridan baholanadi. Mazkur tasnif manfaatlar to'qnashuvini uning mavjudlik darajasi va yuzaga kelish ehtimoli mezonlari asosida ajratish imkonini beradi.

Uchinchi yondashuv manfaatlar to'qnashuvini manfaatning manbai va xususiyatiga ko'ra tasniflashga qaratilgan. Ilmiy tadqiqotlarda moliyaviy va nomoliyaviy, individual va institutsional, professional, intellektual hamda shaxsiy manfaatlar alohida kategoriyalar sifatida o'rganilgan. Masalan, tizimli sharhlar doirasida olib borilgan tadqiqotlarda mavjud adabiyot va institutsional siyosatlar tahlil qilinib, manfaatlar to'qnashuvining moliyaviy, professional, intellektual va institutsional shakllarini ajratishga asoslangan tasnifiy model ishlab chiqilgan. Bunda adabiyotlarni tahlil qilish, kontent-tahlil, kategoriyalash va metodologik so'rov usullaridan foydalanilgan.

To'rtinchi yondashuv manfaatlar to'qnashuvini shunchaki mavjud manfaat sifatida emas, balki qaror qabul qilishga noo'rin ta'sir ko'rsatish xavfini yuzaga keltiruvchi holatlar majmui sifatida baholaydi. Mualliflar manfaatlar to'qnashuvini aniqlash uchun amaliy savollar va baholash vositalarini ishlab chiqqan.

Beshinchi yondashuv manfaatlar to'qnashuvini operatsionlashtirish va o'lchashga qaratilgan. 2022-yildagi tadqiqotda manfaatlar to'qnashuvi muayyan xizmat vazifasini bajarishda shaxsning qarori yoki harakatiga noo'rin ta'sir ko'rsatishning sezilarli xavfini yuzaga keltiruvchi manfaat sifatida operatsion ta'riflangan. Mualliflar manfaatlarni shaxsiy va institutsional darajalarga ajratib, ularning moliyaviy, professional, intellektual, shaxsiy va nomoliyaviy jihatlarini tasniflagan. Manfaatning manfaatlar to'qnashuviga aylanishini baholashda uning dolzarbligi, xususiyati, miqdori va vaqt jihatidan yaqinligi kabi mezonlardan foydalanish taklif etilgan. Bu yondashuvda adabiyotlarni tahlil qilish va metodologik tadqiqot usullari asosiy o'rin tutadi.

Mavjud yondashuvlarning umumiy jihati shundaki, ular manfaatlar to'qnashuvini faqat shaxsning shaxsiy manfaatiga ega bo'lishi bilan emas, balki ushbu manfaatning uning xizmat vazifasi, qarori yoki harakatiga ta'sir ko'rsatish ehtimoli bilan bog'laydi. Shu bilan birga, yondashuvlar o'rtasida tasniflash mezonlari bo'yicha farqlar mavjud: ayrim tadqiqotlar ziddiyatning mavjudlik darajasiga (real, potensial, ko'rinadigan), boshqalari esa manfaatning manbaiga (moliyaviy, nomoliyaviy, shaxsiy, professional, institutsional) asoslanadi.

Mazkur holat tadqiqotimiz uchun muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Chunki manfaatlar to'qnashuvining turli ko'rinishlarini faqat bitta mezon asosida emas, balki ziddiyatning mavjudlik darajasi, manfaatning manbai, subyekti va qaror qabul qilishga ta'sir

qilish xususiyati kabi bir nechta mezonlar asosida kompleks tasniflash yanada to'liq ilmiy natijaga erishish imkonini beradi. Manfaatlar to'qnashuvi davlat xizmatining turli jabhalarida har xil shakllarda namoyon bo'lishi mumkin. Ular orasida ayniqsa shaxsiy manfaatdorlikka asoslangan holatlar ajralib turadi. Ushbu holatlarni tahlil qilish orqali ularni quyidagi guruhlariga ajratish mumkin.

Birinchi guruh bu moddiy manfaatdorlikka asoslangan holatlar bo'lib, ular quyidagilarni o'z ichiga oladi: xizmat evaziga pul yoki boshqa moddiy narsalarni olish, sovg'a, ehson yoki esdalik uchun ko'mak berish, shuningdek, qo'shimcha rag'bat yoki mukofotlar evaziga xizmat vakolatlaridan foydalanish.

Ikkinchi guruhda ma'naviy (nomoddiy) manfaatdorlikka asoslangan holatlar turadi. Bular xizmat faoliyatida obro' orttirish maqsadida manfaatli qarorlar qabul qilish, jamiyatda e'tibor qozonish, o'rnak sifatida ko'rinishga asoslangan xatti-harakatlarda namoyon bo'ladi.

Uchinchi guruh esa xizmatga oid manfaatlar bilan bog'liq holatlardir. Bunga imtiyozlar va preferensiyalar berish, navbatsiz xizmatlardan foydalanish imkonini yaratish (masalan, kredit, litsenziya, subsidiya olishda), bojxona yoki soliq sohasida qulay sharoitlar ta'minlash, xorijga safarlarni tashkil etish, adolatsiz hujjatlar tayyorlash va boshqa shu kabi xizmat ko'rsatish faoliyatlari kiradi.

Shuningdek, manfaatlar to'qnashuvini subyektlar doirasi bo'yicha ham ajratish mumkin. Bunga quyidagilar kiradi: qarindoshlar bilan bog'liq holatlar; biznes vakillari bilan aloqalar; tanish-bilishlik asosidagi munosabatlar; rahbar va xodim o'rtasidagi xizmat bog'liqligi; xodimning boshqa xizmatlar faoliyatida ishtirok etishi; shuningdek, mahalliychilik yoki urug'-aymoqchilik asosida yuzaga keladigan holatlar. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, yuqorida sanab o'tilgan holatlarning ayrimlari qonun doirasida amalga oshirilgan bo'lishi mumkin. Biroq agar bu harakatlar shaxsiy manfaatdorlik bilan bog'liq bo'lsa, ular manfaatlar to'qnashuvi sifatida baholanadi.

Manfaatlar to'qnashuvi holatlarini aniqlash ko'p hollarda murakkab jarayon bo'lib, ular yashirin tarzda va tomonlarning o'zaro kelishuvi asosida yuz beradi. Shu sababli davlat xizmatida shaffoflik va ochiqlikni ta'minlash, inson omilini kamaytirish, rag'bat va javobgarlik mexanizmlarini kuchaytirish juda muhimdir. Ayrim manbalarda manfaatlar to'qnashuvi ikki tomonning shaxsiy roziligi bilan yuz beradigan oddiy yordam sifatida talqin qilinadi. Ammo bu yondashuv noto'g'ridir. Chunki bu holatlar davlat fuqarolik xizmatchilarining xolis faoliyatiga tahdid soladi va natijada jamiyat, davlat hamda boshqa fuqarolarning manfaatlari zarar ko'radi. Hatto noxolislik oqibatida jiddiy zarar yetmagan holatlarning o'ziyoq jamiyatda qabul qilingan axloqiy me'yorlarga zid bo'ladi.

Tadqiqot ishi bilan bog'liq quyidagi ilmiy-nazariy tushunchalarga mualliflik ta'riflari ishlab chiqildi:

1. Manfaatlar to'qnashuvi – shaxsning o'z funksional xizmat vazifalarini o'zi yoki o'zi uchun aloqador shaxslar manfaatlari yo'lida bajarishi yoki bajarmasligi natijasida o'zi yoki o'zi uchun aloqador shaxslar bilan fuqarolar, jamiyat va davlat manfaatlari o'rtasida yuzaga kelgan, yuzaga keladigan yoki yuzaga kelishi mumkin bo'lgan qarama-qarshilik tusidagi vaziyatdir;

manfaatlar to'qnashuvi ustidan jamoatchilik nazorati – amalga oshirish vakolati berilgan subyektlar tomonidan davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari, shu jumladan, davlat fuqarolik xizmati organlari hamda davlat ulushi mavjud bo'lgan tashkilotlarda xizmat qiluvchi shaxslar faoliyatida shaxsiy manfaatdorlik asosida yuzaga keladigan manfaatlar to'qnashuvini aniqlash, oldini olish va hal qilish jarayonlari ustidan olib boriladigan nazorat turdir.

O'zbekiston Respublikasining "Manfaatlar to'qnashuvi to'g'risida"gi Qonuniga quyidagi o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish taklif etiladi:

a) Qonunning 3-moddasidagi davlat organining yoki boshqa tashkilotning xodimi tushunchasiga berilgan ta'rifni quyidagi tahrirda bayon qilish:

"davlat organining yoki boshqa tashkilotning xodimi – davlat organlarida yoki boshqa tashkilotlarda mehnat shartnomasi (kontrakt) asosida yoxud saylab qo'yiladigan yoki tayinlanadigan lavozimlarda mehnat (xizmat) faoliyatini amalga oshirayotgan boshqaruv va "mutaxassis xodimlar";

b) Qonunning 8-moddasi 1-band sakkizinchi xatboshisini quyidagi tahrirda bayon etish:

"o'zi mehnat (xizmat) faoliyatini amalga oshirayotgan, shuningdek, o'ziga bo'ysunuvchi yoki nazoratidagi tashkilotning mol-mulkini sotib olishda yoki ijaraga olishda o'zi ishtirok etishga haqli emas";

2. O'zbekiston Respublikasining "Davlat xaridlari to'g'risida"gi Qonunida manfaatlar to'qnashuviga olib keladigan kelishuv va bitimlarni bekor qilish, o'zgartirishga oid maxsus normalar belgilanmaganligi sababli *(masalan, raqobatni cheklagan holda tanlovlar o'tkazganda tartib-taomilni bekor qilish masalasi O'zbekiston Respublikasining "Raqobat to'g'risida"gi Qonunida nazarda tutilgan)* Qonunning 44-moddasini quyidagi xatboshi bilan to'ldirish taklif etiladi:

Korrupsiyaviy xavf-xatarlar va manfaatlar to'qnashuviga yo'l qo'ygan holda davlat xaridlari tartib-taomili amalga oshirilganda davlat organi yoki maxsus vakolatli organ jarayonning istalgan bosqichida davlat xaridini bekor qilishi mumkin;

3. "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi, "Manfaatlar to'qnashuvi to'g'risida"gi Qonunlarda manfaatlar to'qnashuvining oldini olish va munosib hal qilishga qaratilgan o'zini o'zi rad etish bilan bog'liq normalarni aniq belgilash, ularning bajarilish kafolatini esa Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksga rad qilish instituti bilan bog'liq majburiyatlarga amal qilmaganlikka nisbatan javobgarlik choralari kiritish orqali ta'minlash maqsadga muvofiq sanaladi.

REFERENCES

Anokhin, Yu. V. (2020). Preduprezhdenie konflikta interesov kak sredstvo protivodeystviya korruptsii: teoretiko-pravovoy aspekt [Prevention of conflict of interest as a means of countering corruption: theoretical and legal aspects]. *Altai Legal Bulletin*, (1), 7–10.

Bekmurodov, A. Sh. (Ed.). (2022). *Korrupsiyaga qarshi kurashish* [Anti-corruption]. Akademiya.

Davis, M. (1999). *Ethics and the university*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203029886>

Ilyakov, A. D. (2015). *Uregulirovanie konflikta interesov kak osnovnoy sposob preduprezhdeniya korruptsii v sisteme gosudarstvennogo upravleniya* [Resolution of conflict of interest as the main method of preventing corruption in public administration] [Candidate dissertation]. Ural State Law University.

Imomov, N. F. (2019). Korrupsiyaga qarshi kurash tizimida fuqarolik-huquqiy vositalarining tutgan o'rni [The role of civil law tools in the anti-corruption system]. *Review of Law Sciences*, (3), 40.

Ismailov, B. I. (2019). *Xorijiy davlatlarda mansabdor shaxslar aktivlarini deklaratsiya qilish* [Declaration of assets of officials in foreign countries]. Academy of the Prosecutor General's Office of the Republic of Uzbekistan.

Maccari, C. (2001). When Roman law ruled the Western world. *Bill of Rights in Action*, 17(4). Teach Democracy. <https://teachdemocracy.org/online-lesson/when-roman-law-ruled-the-western-world/>

Maxmudov, F. B. (2023). *Davlat xizmatida korrupsiya va manfaatlar to'qnashuvi* [Corruption and conflict of interest in public service]. TSUL Publ.

Meliyev, X. (2004). Korrupsiya – xavfsizlikka tahdid [Corruption – a threat to security]. *Life and Law*, (6).

National Anti-Corruption Ecosystem Project. (2021). *Jamoatchilik va hukumatning korrupsiyaga munosabatini baholash yuzasidan o'tkazilgan ijtimoiy (sosiologik) tahlil* [Sociological survey evaluating public and government attitudes toward corruption]. Telegram. https://t.me/antikor_uzb/3172

Qosimov, B. (2021). *Xorijiy mamlakatlarda manfaatlar to'qnashuvining huquqiy tartibga solinishi* [Legal regulation of conflicts of interest in foreign countries]. In *Yangi O'zbekistonda konstitutsionalizmni mustahkamlash masalalari: Milliy va xorijiy tajriba* [Issues of strengthening constitutionalism in New Uzbekistan: National and foreign experience] (pp. 137–138). TSUL Publ.

Shen, C., & Williamson, J. (2005). Corruption, democracy, economic freedom, and state strength: A cross-national analysis. *International Journal of Comparative Sociology*, 46(4), 327–345.

Skultety, S. (2019). *Conflict in Aristotle's political philosophy*. State University of New York Press. <https://www.asau.ru/files/pdf/2267597.pdf>

Stark, A. (1993). What's the matter with business ethics? *Harvard Business Review*, 71(3), 38–48. <https://hbr.org/1993/05/whats-the-matter-with-business-ethics>

Uzbekistan National News Agency. (2019, June 25). *Korrupsiyaga doir ta'lim – asosiy masala* [Anti-corruption education is the main issue]. <http://uza.uz/uz/society/korrupsiyaga-doir-t-iz-asosiy-masala-25-06-2019>

Williams, J. W., & Beare, M. E. (1999). The business of bribery: Globalization, economic liberalization, and the “problem” of corruption. *Crime, Law and Social Change*, 32(2), 115–146.

Zufarov, R. A., Axrarov, B. J., & Mirzayev, U. M. (2011). *Korrupsiya. Qonun. Javobgarlik* [Corruption. Law. Responsibility]. TSUL Publ.

**O'ZBEKISTON
QONUNCHILIGI TAHLILI**

ILMIY-TAHLILIY JURNAL
2026-YIL 3-SON

**ОБЗОР
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА**

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 3

**UZBEKISTAN
LAW REVIEW**

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 3

VOLUME 3 / ISSUE 3 / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33)

ISSN 2181-8118

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.)